

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Tractatvs I. De quidditate, & speciebus modi sciendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

LIBER SEPTIMVS

De Modo sciendi veritatem.

TRACTATVS I.

De quidditate, & speciebus
modi sciendi.

CAPVT I.

Quid sit modus sciendi.

MODVS sciendi, siue oratio ignoti manifestatiua nihil aliud est, quam ea qua clarè exprimitur ac significatur quod ante illam, vel nullo modo, vel certè obscure tantum innotescebat. Cen ent autem plerique neoterici, modum sciendi esse rationem quādam communem definitioni, vtrique strictæ, & essentiali, cuiusmodi est hæc ex. g. *homo est animal rationale*, diuisioni, & argumentationi, nec extra has species amplius porrigi. Arbitror tamen eos falli. Siquidem modus sciendi ab illis met, & omnibus definitur oratio ignoti manifestatiua: sed ignoti manifestatio, patefactio, ac perspicuitas non solum in definitionem, diuisionem, & argumentationem, sed in quamuis propositionem euidentem, & claram v. g. in hanc, *Petrus currit*, conuenit: impossibilis ergo & commentitia est ea ratio communis modi sciendi, quæ præfatis tribus speciebus propositionis, aut orationis solum conueniat, eisque ita sit stricta, vt non possit latius euagari.

2 Respondent aduersariorum aliqui primò, definitionem illam ita intelligendam esse, vt modus sciendi sit oratio, aut propositio explicite manifestatiua eius, quod implicite in alio latebat: quod quidem hæc propositio, *Petrus currit*, minimè præstat: secus verò hæc definitio, *homo est animal rationale*, cuius prædicatum in eius subiecto implicite delitescit: idemque dicendum est de hac diuisione, *animal aliud est rationale, aliud irrationale*; & à fortiori de argumentatione, cuius conclusio identitatem immediatam extremorum in præmissis implicitam explicat. Sed, vt alias huius responsionis impugnationes desinam, hæc propositiones, *homo est animal*, *homo est substantia*, *homo est risibilis* aliæque similes explicite manifestant, quod in alio implicite latebat: & tamen nulla earum definitio stricta diuisio, aut argumentatio est.

3 Respondent alij secundò, modum sciendi provt à definitione stricta, diuisione similiter sumpta, & argumentatione abstrahitur, & omni propositioni communis non est, esse ignoti manifestationem, quæ regulis dialecticæ conformis sit, siue in qua

P. Lyncei Philosophia Tom. I.

artificium logicum eluceat. Cæterum non magis placet hæc solutio, quam superior: ignoti namque manifestatio, provt in ea explicata, etiam aliis propositionibus à triplici illa specie distinctis conuenit: cum aliæ plures regulis dialecticæ sint artificiosa ratione conformes, videlicet eæ, quibus aut quid describimus, aut aliquam obscuram per clariorem conuertimus, aut oppositam oppositæ æquipollentem reddimus, & id genus plures, quas enumerare superuacat.

Tertio alij cum Aueriā ferme quæst. 4. log. sect. 2. §. *tertio præcipue hæc instrumenta* respondent, modum sciendi in communi, provt definitioni strictæ, diuisioni propriæ & argumentationi conuenit, & aliis non conuenit, esse ignoti manifestationem, per modum obiectiui exemplaris, siue ideæ per se utilis, & appetibilis ad alias scientias comparandas. Pro quo notant primò, rationem exemplaris primariò reperiri in obiecto, ad cuius intuitum artifex id quod destinabat, efficit, vt Molina 1. p. quæst. 15. art. 1. disp. 2. & Vaquez 1. p. disp. 71. expresse perhibent. Secundò, omnes definitiones, quatenus huiusmodi, *definitio constat genere, & differentia*, immediate ex parte obiecti subsunt esse exemplar obiectiuum ad definiendum; idemque de diuisione, & argumentatione dicendum. Tertio, licet propositio vt sic sit etiam exemplar obiectiuum ad propositiones efficiendas quodammodo conducens, tale tamen exemplar non esse per se appetibile ad propositiones in aliis scientiis eliciendas: quandoquidem nemo ad efformandam hanc enuntiationem v. g. *Petrus currit*, essentiam, & naturam propositionis in communi sibi vnquam proposuerit, aut nisi frustra potuerit: deinde, licet interdum essentia propositionis in communi ad alias scientias acquirendas scitu utilis sit, non tamen propter se, sed in ordine ad argumentationem, quæ propositionibus constat, aut definitionem, vel diuisionem propriæ, & perfectè tales. Ex quibus colligunt primò hanc definitionem, *homo est animal rationale*, esse modum sciendi, quia, provt simul cum aliis per actum cognoscentem essentiam definitionis in communi confusè cognoscitur, est exemplar obiectiuum utile &c. idemque de quauis propria diuisione, & argumentatione in particulari dicendum esse. Alterum, quod colligunt, est, rationem illam modi sciendi in communi ita definitioni essentiali, diuisionique strictæ, & argumentationi conuenire, vt in alias propositiones, aut apprehensiones non conueniat, quoniam ad has efficiendas nullum exemplar est per se utile, aut appetibile.

Verum vt ratio exemplaris non in actu, sed in obiecto reperiat, quod aded constans non est, quin à Patre Suarez disp. 25. metaph. sect. 2. & aliis negetur, & vt cognitioni definitionis in communi omnes definitiones in particulari immediate respondeant, quod falsum esse inferius lib. 8. ostende-

T 3 mus.

mus, ut inquam hæc, & similia, quæ solutio supponit, vera sint, certè ad veritatem accedere nequit, quod ratio illa exemplaris obiectiui per se utilis, & expetibilis ad alias scientias soli definitioni, diuisioni, & argumentationi conueniat: siquidem, quoties regula formalis est utilis, & appetibilis ad alicuius executionem operis, regula etiam obiectiua, siue exemplar obiectiui eidem operi exequendo utilis, & expetibile non esse nequit: at plures regulæ formales distinctæ à definitione, diuisione, & argumentatione ad actus aliarum scientiarum comparandos per se, ac sponte sua sunt utiles, atque expetibiles; nimirum eæ quæ de æquipollentia, conuersione, & oppositione circumferuntur, aliæque similes, quæ per se, ac seorsum à quouis alio deseruiunt, ut quis aliis scientiis incumbens in earum materia, relicta propositione falsa, veram assumat, erroremque præcaueat, ut latè demonstratum est lib. 2. huius operis, cum esset nobis sermo de obiecto attributionis dialecticæ.

CAPVT II.

Quid sit definitio, quæ eius leges, & quæ species.

6 **T**Ametsi iuxta disputata cap. superiori modus sciendi latius pateat, quam definitio, diuisio, & argumentatio, negari tamen nequit, quin hæc sint potissima eius species, ac partes subiectiue: quæ causa mihi est, ut eis solis in præsentia libeat insistere. Ut ergo à definitione ordiar, ea sumi solet: primo latè, ac magis rhetoricè, quam dialecticè; quo sensu nihil aliud est, quam quæcunque, & qualiscunque rei explanatio, & siue quoad an est, siue quoad quid, cur, aut quale, aut fortassis quotuplex illius. Atque ita eam accepisse videtur Clemens Alexandrin. lib. 8. Stromatum sic inquires; eius autem quod animo cogitatur, explicatio est definitio: Necnon Fabius lib. 7. instit. oratoriar. c. 4. sic edisserens, *Definitio est rei proposita propria, dilucida, & breuiter comprehensa verbis enuntiatio*: Ac Cicero lib. 1. de orat. *Est enim (inquires) definitio earum rerum, quæ sunt eius rei propria, quam definire volumus, breuis, & circumscripta quadam explicatio*: & in topicis, *Definitio est, quæ quasi inuoluum euoluit id, de quo quaeritur*. Quæ & similia in omnem ferè modum sciendi conueniunt, si, ut verba sonant, accipiantur.

7 **S**ecundò usurpari consuevit definitio dialecticè, ac magis prescè, & propriè: atque ita eam definit Arist. lib. 1. topic. cap. 4. & lib. 5. metaph. cap. 8. & alibi sæpè, hunc in modum; definitio est oratio explicans naturam, seu quidditatem rei. Quò etiam recidit eius à Cicerone tradita definitio lib. 2. de finibus parum ab initio ubi sic habet, *Patescèlio quasi rerum operarum, cum, quid quidque sit aperitur, definitio est*: nec non illa, quam tradidit in topicis: *Definitio est oratio, quæ id, quod definitur, explicat, quid sit*. Aristotelem, ac Ciceronem sequuntur plerique alij.

8 **E**nimuerò, quò magis innotescat definitionis finitio hæc, obiciet aduersus illam, id primum, ac potissimum in ea supponi, quòd aliquid possit reuera definiri: tum quia ab actu ad potentiam valet consecutio: tum etiam, quia, si nulla res potest definiri, si cuiusvis rei definitio est impossibilis, & chimerica, & non quidditate aliqua prædita, sed omnino nihil, quò fieri potest, ut definitio rerum definiri possit aut quoad suam quidditatem, quæ nulla planè est,

explicetur: Atqui istud, quòd supponitur, falsum videtur esse, duabus de causis. Altera est, quia sequitur, admissa semel definitione rerum, processus in infinitum, dum v. g. homo definitur per animal, & rationale, & horum alterutrum per aliud prædicatum aliquod, & sic nullo fine. Altera verò est, fore, ut ab intellectu nostro cognoscantur omnes omnino res, nullaque nos lateat: definiri namque nihil potest, nisi, præter eius genus, illius etiam differentia ab omnibus aliis rebus nobis innotescat: at cognoscere non possumus, quo tenus, & per quid homo v. g. à cæteris omnibus rebus dissentiat, nisi eas omnes cognoscamus: omnium ergò cognitionem quamlibet definientibus opus est. Atque his de causis negant, definiri rem placere Antisthenis sectatores apud Aristotelem 8. metaph. text. 9. Speusippus apud Themistium 2. posterior. cap. 24. Epicurus apud Ciceronem lib. 2. de finibus aliique antiquorum.

Obiciet secundò: si definitio formalis esset oratio explicans naturam, & quidditatem rei, sicut vna est vniuscuiusque rei, quidditas, ita & vna eius esset explicatio genuina, & propria, adeoque vna definitio, & non plures: quòd propterea absolutè necessarium esse docent Aristoteles 6. topic. 2. & 7. topic. 2. ac ceteri, qui definitionem rerum admittunt. At sic est, quòd vnius rei multiplex esse possit, & soleat definitio: hæc ergò aliter quam supra definienda est.

Obiciet tertio: Definitio iuxta Aristotelem, & omnes eius sectatores est oratio constans genere, & differentia: qua etiam in sententia est Plato in Theætheto in hæc verba: *Si differentiam cuiusque accipias, quæ ab aliis est distinctum, definitionem, ut quidam tradunt, acceperis: quamdiu verò commune aliquid attigeris, illorum definitionem, quorum communitas est, non habebis*: Necnon Damascenus c. 13. dialect. dicitur autem definitio seu à metaphora finium, seu termini positionum terra: quemadmodum enim finis, seu termini positio separat proprium vniuscuiusque, sic & definitio, seu terminus naturam vniuscuiusque, separat ab alterius natura. Damascenus ergo, & Plato, ut ex prædictis eorum verbis liquet, tum definiri rem putant, cum non solum eius genus, & cum aliis conuenientia apparet, sed multo maximè, quandò generi eius à cæteris differentia superuenit. Hæc ergo definitionis finitio, cum sit admittenda, certè prior à nobis tradita videtur esse neganda.

Ad primam obiectionem harum dicendum est, cum plerisque, ac melioribus Philosophis, præsertim Aristotele, tum locis superioribus, tum etiam 3. metaph. text. 3. tum 7. metaph. text. 4. tum denique 2. poster. cap. 2. ac Platone ubi supra necnon dialog. 7. de republica, plures res posse, ac debere definiri. Quòd autem Epicuri grex, quòd Speusippi, & Antistheni contrarium senserint, quid refert? Processus in infinitum non sequitur: sicut enim sine illo argumentamur, & discurremus, quia non est necesse ad argumentandum, & discurrendum, ut præmissæ, quibus utimur, discursu, & argumentatione alia nobis innotescant, sed sæpè satis est, ut sint per se notæ, aut euidenter, aut certè probabiliter, imò fieri nequit, quin primæ præmissæ sint tales, ita similiter, cum hominem v. g. definimus, non oportet eius essentialia prædicata, animal scilicet, & rationale definiri, sed, quin definiantur per alia, hominem definiri; idemque esset, esto non possent definiri, sicut suprema genera, esto sint ut aliqui in loco refellendi existimant, definitionis incapacia, subiectas tamen sibi species definiunt.

Porro

Porro nec sequitur, omnes res à nobis, cum quidpiam definimus, oportere cognosci in actu secundo, & absolute: satis enim est, si tantum in actu primo, ac veluti conditionatè; hoc nimirum sensu, ut, postquam sumimus rei definita quædam capita, ac summa, ut sic dixerim, fastigia, genus scilicet, & differentiam, illud faciat apparere convenientiam eius à cum non paucis aliis rebus, si represententur intellectu, hæc verò apparere contrà faciat eius differentiam à quacunque alia re menti representata, quin opus sit, ut absolute, & proxime eam disparet ab iis, quarum intellectus est immemor.

Ad secundam obiectionem dicendum est, tametsi vnus rei vna tantum sit obiectiua definitio (quod tantum argumento contrario conuincitur, quod etiam & non aliud ab Aristotele in topicis adstruitur) ceterum vnus rei multiplicem esse definitionem formalem. Ita Seneca de vita beata cap. 4. *Potest aliter quoque defini bonum nostrum, id est eadem sententia non isdem comprehendendi verbis. Quemadmodum idem exercitus modo latius panditur, modo in angustum coarctatur, & aut in cornua sinuata media parte curuatur, aut recta fronte explicatur: vis illi, ut cunque ordinatus est, eadem est, & voluntas pro isdem partibus standi; ita definitio summi boni alias diffundi potest, & exporrigi, alias colligi, & in se cogi.* Et ibidem paulò infra: *licet, si euagari velis, idem in aliam, atque aliam faciem salua, atque integra potestate transferre.* Id ipsum docet Fab. lib. 7. cap. 4. *nec vno tantum modo definitur res eadem, sed latiore, varioque tractatu.* Vide nostrum Nicolaum Causinum eloquentiæ suæ lib. 4. cap. 17. vbi, propterea quod intimas rerum formas multa obscuritate humanis ingeniis natura vallauerit, varios definiendi modos vnus eiusdemque rei nobis ait esse necessarios. Vide etiam Fonseca lib. 4. institut. dialecticar. cap. 4. ad medium. vbi nobiscum sentit. Hinc ad tertiam obiectionem dicendum est, quod posterior definitionis definitio bene habeat, oratio scilicet *constans genere, & differentia*, haud obstat, quominus prior etiam sit retinenda: id enim quid, nisi eam more plurium aliarum rerum plures definitiones fortiri.

Porro leges definitionis sunt hæc. Prima, ut sit propria definiti, hoc est, ut cum ea recurrat, ac reciprocetur, nihilque sit, de quo definitio dicatur, quin de eodem dici possit, ac debeat definitum, & hoc de nullo dicatur, cui definitio non competat. Id dialectici communiter his duabus exprimunt propositionibus: definitio aliis à definito suo conuenire non debet, definitio omni suo definito conuenire debet. Breuius id ipsum iam olim Iohan. Damascen. in dialect. cap. 14. *Perfecta autem definitio, qua conuertitur cum definito: imperfecta autem, qua non conuertitur.* Idemque non minus breuiter, quam eleganter Augustin. tom. 1. lib. de quant. animæ cap. 25. *Definitio nil minus, nihil amplius continet, quam id quod susceptum est explicandum: aliter omnino vitiosa est: vitrum autem huiusmodi vitis careat, conuersione exploratur.* Legis superioris priorem partem non obseruat qui, ut cum Cicerone lib. 1. de inuentione loquar, *rei communia describit hoc modo: seditiosus est, qui malus, atque inuultus est cinis: nam hoc non magis seditiosus, quam ambitiosus, quam calumniatorius, quam alicuius improbi hominis vim describit.* Eiusdem legis posteriore partem non obseruat, qui substantiam spirituales, omnisque corporeæ concretionis expertem sic definit: est quæ corpori semel vnita ab eo separari, & separata conseruari potest: hoc enim animo rationali conuenit, non ta-

men Angelo, non Deo, quorum tamen alteruter est substantia spiritualis. Cæterum in hac hominis definitione, *homo est animal rationale* vtrunque legis illius partem videas impleri: nullus enim homo non animal rationale, nullum animal rationale non homo.

Secunda definitionis bonæ lex est, ut sit clarior definito, siue, ut sit ex notioribus. Contra quam peccant inprimis, qui ænigmatibus, translationibusque obscuris, & remotis vtuntur: ut si quis hominem definiat, arborem inuersum; aut eunuchum, hominem non hominem; aut luscum, videntem non videntem; aut vinum, iuxta Aristotelis phrasim, in quadam ad Alexandrum epistola, sanguinem terræ; aut terram ipsam, magnam matrem; aut lapides, telluris ossa, cum Ouidio lib. 2. Metamorphoseos, vbi Themis Deucalioni, & Pirrhæ quærentibus, qua arte humanum genus aquis extinctum posset reparari, sic respondet.

Discedite templo,

Et velate caput, cinctasque resoluite vestes,

Ossaque post tergum magna iactate parentis.

Quam fatidicæ deæ sortem ita interpretatur Deucalion.

Magna parens terra est, lapidos in corpore terra

Ossa reor dici, iacere hos post terga iubemur.

Aduersus eandem etiam legem offendunt, qui idem per idem definiunt, vel quod perinde est, quorum definitiones definita saltem implicite, ac latenter ingrediuntur: ut si quis definiat solem diem parentem: dies enim, cum definienda sit per solem, eiusque in hoc nostro hemisphærio præsentiam, sit, ut in prædicta solis definitione ipse sol, sin minus aperte, tacite saltem ponatur, ac tota res maneat inexplicata. Vel si quis definiat patrem, eum qui habet filium: quando namque filius eodem iure definiendus est, qui habet patrem, hic illam sui definitionem intrat, nec eius vi clariùs, aut luculentius quam antea cognoscitur. Sed de his satis.

Tertia lex definitionis est, ut nihil in ea deficiat, aut redundet. Deest autem aliquid in ea, quando (contrà quam præscribit Aristoteles 7. topicor. c. 3.) res non definitur per genus proximum, sed per remotum: hunc in modum, homo est substantia rationalis, vbi omnes differentiæ à substantia à rationale omittuntur, quæ tamen non essent omisæ definito homine per animal, quippe in hoc inclusæ. Superfluit autem in definitione id, quo sublato ea nihilominus satis explicat definitum: nam, si hominem definias, est animal rationale risibile, exemplum risibilitate, reliqua, quæ manent, hominis essentiam optime explanant. Quarta denique regula est, ut definitio, quantum fieri potest sine dispendio claritatis, sit brevis. Nescio autem, an ad eam, vel ad superiorem, cui affinis est, vel potius ad vtramque respexit Damascen. in Dialect. sua cap. 14. inquit, *Bonitas autem definitionis est, neque superabundare, neque deficere dictionibus: malitia autem, seu defectus definitionum est, deficere, & superabundare.*

Quod ad species definitionis attinet, prima eorum est definitio quid nominis, ut loquitur dialecticorum vulgus, aut ut Aristoteles 2. posterior. c. 10. interpretatio nominis. Per illam nempe non tam res explicatur, quam nomen; ut, si interroganti, quæ sit vis huius vocis, *homo*, respondeas, significare verum, & realem hominem, animal scilicet rationale, aut subiectum istorum accidentium communium, quibus à belluis, ac cæteris omnibus rebus dissidemus. Huc faciunt orationes originem

T 4 vocabuli

vocabuli explanantes, à Cicerone in topicis notationes, à Græcis, & non paucis etiam latinorum ethimologia dici solitæ: vt abstemius est, qui abstinet à temeto; sol, qui inter alia solus lucet, consul, qui reipublicæ consulit; fides, qua quod dicitur fit, senatus seniorum, ac patrum consessus.

17 Secunda species definitionis est definitio descriptiua, quæ strictè sumpta rem per genus, & proprium quarto modo definit, vt homo est animal risibile, aut est animal bipes implume. Huc quodam modo reducuntur definitiones per similia, & metaphoras, aut longos quosuis verborum circuitus, tametsi cum definito sæpe non reciprocentur. Eiusmodi est illa Chrysostomi tom. 4. homil. 14. quæ iram, ac tranquillitatem animi depingit; *Mens*, inquit, *irati forum est plenum tumultus, ubi multus, & eunium, & redeuntium clamor, camelorum, ac asinorum fremitus, argentariorum, & arariorum virique eudentium strepitus. Contra mens tranquilla & mitis vertex est quispiam montis, qui clementiorem cæli auram nactus est, puro solis radios, limpidas fontium scaturigines, multasque florum amenitates.* Talis etiam est illa populi fame pereuntis apud Quintilianum declam. 12. *Vnus deficientis speciem tota ciuitas habet, canum macie caput, & conditis penitus oculos, & laxam cutem, nudos labris tremantibus dentes, rigentem vultum, & destitutas genas, & inanes faucium sinu. Prona est ceruix, tergum ossibus inaequale, infernis imaginibus simile.* Talis denique & illa discordiæ apud Petron. Arbitrum in satyrico.

Scisso discordia crine

*Extulit ad superos stygium caput, huius in ore
Concretus sanguis, contusæque lumina flebant,
Stabant arati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obfessa draconibus ora,
Atque inter torto laceratam pectore vestem
Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.*

18 Quarta definitionis species est causalis, quæ nimirum rem per causas externas explicat. Per finalem, vt homo est animal à Deo creatum, vt diuino aspectu, & æterna felicitate perfruatur. Per efficientem, vt ira est ebullitio sanguinis circa cor, id est affectus ex eo sanguinis ardore effici, & excitari solitus. Per exemplarem, vt homo est animal ad similitudinem diuinæ mentis factum. Postrema species definitionis est definitio essentialis quæ scilicet rem per genus, vel quasi genus & differentiam essentialem explanat, vt homo est animal rationale; aut quæ per partes physicas, si quæ rei inexistunt, materiam nempe & formam primariam, vt homo est compositum ex corpore, & anima rationali.

C A P V T I I I.

Diuisionis quidditas, species legesque.

19 **D**iuisio est oratio totum in suas partes distribuens. Ita ex Aristotele Ouiedus in Summul. controuers. 2. punct. 2. num. 1. Fonseca lib. 4. instit. Dialecticar. cap. 1. Arriaga disp. 3. Summul. sect. 2. Franciscus Alfonsus lib. 1. institut. Dialect. cap. 6. num. 1. Auerfa tract. 1. etiam institut. Logicar. cap. 4. & quæst. 4. log. sect. 5. & communiter ceteri dialectici. Prima autem species diuisionis est, ea qua nominis vnus aut multiplicis sensus visque distinguitur: vnde distinctio communiter solet appellari;

vt huius vocis adiectiuæ fuscus, fusca, fuscum, alia est significatio, per quam denotat colorem quendam nigredini vicinum, alia, qua vocem non claram, neque canoram: quo pacto eam vsurpauit Cicero lib. 2. de nat. deorum, qualemque alibi fuisse dixit vocem Antonij summi oratoris. Et huius orationis laterem lauas alia est significatio, quod laterem vndis abluas, alia quod operam ludas. At denique fortis huius, *aiote* *Acida* *Romanos vincere posse* Pyrrho bellum cum Romanis gesturo ab Apolline Delphico datæ, ambigua, & non vna, sed multiplex fuit significatio, estque etiamnum.

20 Secunda diuisionis species est rei in partes integrales, siue homogeneas, cognatas, similes, & eiu dem nominis, & rationis cum toto, cuiusmodi sunt intuitu aquæ v. g. vel carnis, eæ quæ alterutram integrant; siue heterogeneas, multigenas, dissimiles, & diuersæ rationis, ac nominis à toto, quales sunt respectu corporis humani eius membra; aut anni, quatuor eius tempora, ver, scilicet, æstas, autumnus, hyems, vt describit ille.

*Verque nouum stabat cinctum florente corona,
Stabat nuda æstas, & spica ferta gerebat:
Stabat & autumnus calcatis sordidus vni,
Et glacialis hyems canos hirsuta capillos.*

Tertia diuisionis species est rei in partes essentielles, siue realiter distinctas, vt hominis in corpus, & animam, siue sola ratione distinctas, vt eiusdem hominis in animal, & rationale. Quarta diuisionis species est in rei non in partes actuales; vt sunt hætenus enumeratæ, sed in partes potestatiuas siue subiectiuas, veluti animalis in hominis, & belluam: huiusmodi enim inferiora explicitè, formaliter, & actu non sunt in toto vniuersali, quippe quod ab eis per intellectum, ac ratione nostra abstrahitur, sed tantum implicitè, virtualiter, ac potestatiuè, propter realem eius cum illis identitatem, & contractionem per illa saltem aptitudinalem. Quinta diuisionis species est, non substantialis vt hucusque, sed accidentalis, nimirum, vel subiecti in accidentia, vt homo alius albus, alius niger, vel accidentis in subiecta, vt album aliud lac, aliud nix.

21 Prima lex diuisionis est, vt nec diuisum latius pateat quam membra diuidentia collectim sumpta; nec è conuerso, sed potius inuicem se adæquent, vt disertè præscribit Aristoteles 2. post. 5. Quamobrem hæc diuisio, animal aliud est cornutum, aliud alatum, non valet: inferiora nempe non sunt toti, quod diuidunt, adæquata, sinuntque illud latius fundi, & non pauca animalia complecti, quæ nec alas habeant, neque cornua. Similiter hæc partitio, animal aliud homo, aliud bellua, aliud angelus, non est proba? quippe diuisum non adæquat collectionem inferiorum, & hæc latius excurrit, quam illud, cohibetque plura non animalia, substantias nimirum angelicas, intellectu non sensu præditas adeoque in animalibus haudquaquam reponendas. Vtramque partem huius regulæ acutè obseruauit Plato in Ciuili, insinuans toti diuiso omnes suas differentias nulla dempta subiiciendas esse, & contra differentiis assignandum esse totum, quod eas omnes, & solas comprehendat: En eius verba loco citato: *Oportet, ubi quis primo multorum percipit communionem, non prius desistere quam differentias omnes in ea, quæ speciebus clauduntur, inspexerit: Atque iterum, quoties dissimilitudines plurimas in similitudine sentit, & agere sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quam cuncta, quæ cognata sunt, intra cognationem vnâ proprietatemque*

remque concludens, vniſus generis eſſentia veſtiat. Hæc ille.

23 Secunda diuiſionis lex eſt, vt diuiſum latiùs pateat, quam quodlibet membrorum diuidentium, eorumque nullam per ſe illius amplitudinem poſſit adæquare. Vnde prouenit, vt hæc diuiſio tanquam mala ſit reiſcienda, animal aliud eſt ſenſitiuum, aliud rationale: nam ſenſu præditum æque late funditur, atque animal; nullumque omnino animal eſt quod ſenſu non poſſeat, eſto non pauca ſint ratione deſtituta. Nec reſert, ſi quis obiciat, in his diuiſionibus; hominis pars Metaphyſica alia eſt animal, alia rationale; album aliud eſt molle, aliud durum; partem hominis non latiùs patere quam animal, imo hoc eſt contrario ſuſius excurrere quam hominem, atque adeò quam eius partem, album item non latiùs patere quam durum, ſed e conuerſo videri rem ſe habere; cum durum ita de albis non paucis marmore nimirum, ebore, oſſibusque dicatur, vt ea præter alia, quæ non ſunt albedine prædita, complectatur vt ebenum, & ſimilia.

24 Hoc, inquam, ſi quis obiciat, nihil reſert: reſpondeo enim, & ſatis ex facili, quamuis animal, vt eſt totum poteſtatiuum, & à ſuis inferioribus abſtracium, adæque indiſſerens, latiùs pateat quam eorum quodlibet, ac proinde quam homo; cæterum illud, vt eſt pars actualis hominis, eumque explicite, & formaliter conſtituit, & ad eum contrahitur, ita quidem eo minùs late patere, propterea quod homo, præter animal, aliam partem rationale ſcilicet includat. Hæc circa vide à nobis dicenda inferiùs lib. 8. tract. 1. cap. 5. ad 3. Porro quod attinet ad diuiſionem albi in durum & molle, in alterutro horum inferiorum, totum, quod diuiditur, debet ſubaudiri: quæ regula locum vendicat in partitione cuiuſvis alterius totius poteſtatiui: durum ergò in quod diſſecatur album, perinde eſt atque durum album: ecquis autem non videat, durum album haud latiùs euagari, quam album, nec de ebeno, aut alio, quod non ſit album, poſſe prædicari.

25 Tertia diuiſionis lex eſt, vt eius membra diuidentia ſint oppoſita, & repugnantia, hoc eſt, vt diſtinguantur inuicem, neutrumque in altero includatur. Ita Ariſtotel. 1. de partibus animal. 3. Boëtius de diuiſione, ac Cicero lib. 1. de inuent. ibi: *Pauca in partitione ſeruantur, ſi genera ipſa rerum ponuntur, neque permixta cum partibus implicentur.* Et paulò infra, *hoc igitur vitandum eſt, ne cuius genus poſueris, eius ſicuti diuerſam aliquam ac diſſimilem partem ponas in eadem partitione.* Et lib. 2. de finib. ibi: *vitioſum eſt in diuidendo, partem in genere numerare.* Hac de cauſa malè diuiſeris viuens in plantam, animal, & hominem; aut corpus humanum in caput, oculos, collum, pectus, manus, digitos, pedes, &c. animal ſiquidem in homine includitur formaliter, & explicite, & homo in animali virtualiter, & implicite; ſuè, quod perinde eſt, homo continet in ſe animal, & animal continet ſub ſe hominem: digitum quoque in manu; & in capite includuntur oculi. Eadem de cauſa perperam diuidas corpora in alba, & dulcia; cum non pauca contingat eſſe alba ſimul, & dulcia, adeoque hæc membra ſeſe non excludant: nec non animalia in rationalia, & duos pedes habentia, propterea quod multa ſint animalia, homines ſcilicet, ſimul cum ratione binos habentia pedes, nec rationalitas, ac ratio bipedis opponantur inuicem.

26 Porro, ſi diuiſio ſit phyſica, & realis, qualis eſt ſupradictarum qualibet, oportebit eius membra ſeſe

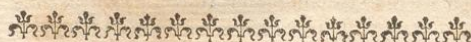
realiter excludere. Quod ſi fuerit metaphyſica, ac ſolius rationis, tantundem, & non amplius diſtingui eius membra requiretur. Atque ita hominis pars metaphyſica benè diſtribuitur in animal, & rationale; ob id quod animalitas, & rationalitas rationis præſidio diſtinguantur, vt vt reipſa ſint indiſtinctæ. Sic etiam obiectum rectè diſſecatur in materiale, & formale, quia eſto eadem res per eundem realiter actum ſimul eſſe poſſit obiectum formale, & materiale, ac propter ſe & propter aliud cognosci, & amari, alia tamen formalitas cognitionis, & amoris eam facit obiectum formale, & alia ratione, & cogitatione noſtra eam conſtituit obiectum materiale: de quo vide dicenda à nobis in metaph. lib. 7. tract. 10. cap. 4. Ita denique diuiditur bonum non malè in honeſtum, vile, & delectabile, propterea quod ſic vni eidemque rei per ſeipſam conueniant honeſtas, vtilitas, & delectabilitas, vt harum trium formalitatum nulla non ſit à quauis alia conſiderationis noſtræ beneficio diſtincta.

27 Ad hæc, eſto diuiſio ſit realis, & phyſica, fieri poteſt, vt membra ſua ſinat quodam leniù realiter non diſtingui, dummodò realiter non diſtinguantur alio. Ita quantum optime diuidi ſolet in longum, latum, & profundum; quia licet hæc tria in concreto non ſint realiter diſtincta, eidemque corpori conueniant, cuiuſque merito de ſe dicantur inuicem; & in abſtracto diſtinguantur realiter, & nec longitudo, ſuè linea eſt latitudo, aut ſuperficies, nec alterutra eſt profunditas: quantum autem diuiſum vt ſuprà, non concretè, ſed abſtractè ſumi debet, vt perinde ſit atque quantitas: quam quis non cernat, non vitioſè diuidi in tres illas quantitates inter ſe realiter diſtinctas, & non cluſas inuicem, eſto omnes eidem ſubſtantia & in ea claudantur? Similiter benè habet diuiſio illa phyſica, & realis tradita à Seneca lib. 7. de benef. cap. 26. *alius libidine inſanit, alius abdomini ſeruit, alius lacri totus eſt, alius inuidia laborat, alius cæca ambitione, & in gladios ruente.* Nam eſto ſæpiſſimè contingat, vnum eundemque hominem omnibus his vitiis eſſe obnoxium; cæterum ſi ita interpreteris diuiſionem, vt non ſit vitioſi hominis qualifcunque, ſed hominis ſpeciali quodam laborantis vitio; ita quidem ne in concreto vnum membrum diuidens includitur in alio deve eo prædicatur: eorum enim; in quibus vnum aliquod dominatur vitium, & non plura, aliis eſt libidinoſus, ſed non gula deditus; aut huic ſeruit, ſed non eſt auarus: vel ſi auaritia non inuidia; aut ſi hac, non ambitione laborat.

2 Quarta diuiſionis lex eſt, vt non ſit prolixa, ſed brevis quoad eius fieri poterit. Ita Ariſtoteles 2. poſter. 5. & 14. Boëtius de diuiſion. Cicero citato l. 2. de finibus, ubi inquit in plura quam oportet genera quidpiam tribuere, eſſe non diuidere, ſed frangere rem. Et Seneca epist. 89. *comprehendere, inquit, quemadmodum maxima, ita minima difficile eſt. Deſcribitur in tribus populis, in centurias, exercitiis. Quidquid in manu creuit facilius agnoſcitur, ſi diſceſſit in partes, quas innumerabiles eſſe, & paruas non oportet. Idem enim vitij habet nimia, quod nulla diuiſio. Simile conſuſo eſt, quidquid uſque in puluerem ſectum eſt.* Ac Damascenus cap. 2. *dialect. omnis diuiſio à genere in ſpecies facta ſit in duo, vel tria, raro autem quatuor attingit, impoſſibile eſt enim diuidi genus in quinque ſpecies, & ſuprà: homo autem diuiditur in omnes homines, qui infiniti ſunt numero. Propterea aiunt, diuiſionem non rectè dici eam, qua ſit*

fit à specie in indiuidua sed enumerationem. Plato in ciuili his verbis: *ceterum haud satis, amice, tutum est, ad extremum, nimisque tenuiter omnia persequi partiendo: praestat autem per media prosequi: sic enim facilius meliusque ideas inuenimus.* Ac demum Martianus Mineus Capella in dialect. hisce verbis; *Diuidere usque eo debemus donec ad indiuiduum veniatur: & hoc fit, cum per differentias ad paucitatem genera redigimus.* Et paulo infra; *diuisionis quidem ratio inesse, & tractari debet: sed multum apparere non debet.*

29 Hanc regulam non obseruant, qui rei immediatas, proximas, & magis vniuersales species (quas semper pauciores oportet esse) transiliunt; ac per mediatas, remotas, & magis particulares (quarum numerum necesse est maiorem esse) propositam sibi rem dispeſcunt: veluti si viuens, non in sensibile, & in non sensibile, aut insensibile, sed in hominem, belluam, arborem, fruticem, & herbam diuidas; aut si animal diuidas, non in rationale, & irrationale, sed in animal rationale, siue hominem, & canem, simiam, leonem, taurum, &c. Quamuis autem, cum partes subiectiuae proximae nominibus negatiuis possunt explicari, fieri debeat in eas diuisio, vt ex nuper dictis liquet; ceterum, si positiua sortiantur nomina, iisque vti possimus absque breuitatis dispendio, tum haud est vtendum negatione vlla: quamobrem vitioſum esset magnitudinem diuidere, non in lineam, superficiem & profunditatem, sed in lineam, & non lineam.

TRACTATUS II.

De quibusdam dubiis circa definitionem, & diuisionem.

CAPVT I.

Enodantur quatuor priora dubia de definitione, & diuisione.

1 **P** RIMUM dubium circa eas esto; an definitio, & diuisio sint modus sciendi proprie loquendo? Quod attinet ad definitionem, qui eam esse negant, hi soli negant illam esse proprie modum sciendi: quando ergo certum est, eam esse, vt liquet ex dictis cap. 2. tract. praecedentis nemini ambiguum esse debet, quin sit propria ratione modus sciendi. Quod vero spectat ad diuisionem Faber theore. 7. absolute ei negat propriam, ac germanam quidditatem modi sciendi. At Zabarella lib. 3. de methodis cap. 6. tantum negat, diuisionem actualem esse proprie modum sciendi, solique diuisioni in partes potestatiuas hanc proprietatem concedit. Quod argumentum Fabro fauere possit, haud comperio: quamobrem eius sententiam cum vniuersa scola desero. Et quidem, siue modus sciendi sit oratio ignoti manifestatiua, quaecunque, & qualiscunque; siue id genus oratio, & praeterea talis, vt in ea artificium logicum eluceat; siue denique sit exemplar obiectiuum utile ad alias scientias comparandas; non est profecto cur diuisio omnis excludatur à vero, & proprio conceptu modi sciendi. Eadem etiam de causa censeo cum Raphaële Auerla quaest. 4. log. sect. 5. post medium, & plerif-

que aliis, aduersus Zabarellam, diuisionem totius actualis in suas partes esse proprie modum sciendi.

2 Dubitabis secundo, quanam definitiones, & diuisiones sint proprie, & rigorose tales? Respondeo inprimis, nullam definitionem non essentialem esse strictè definitionem: quoniam haec secundum omnes est oratio, vel propositio, vel modus sciendi explicans naturam, & essentiam rei: eam autem explicat sola definitio essentialis, partes scilicet metaphysicas rei, cuiusmodi sunt genus, aut quasi genus, & differentia, vel saltem physicas proponens: nec enim aliae praeter has sunt, quod aiunt, de essentia definiti.

3 Dices tamen. Definitio descriptiua rei per genus, & proprium quarto modo ei realiter identificata eius essentiam saltem physicam explicat: quidni ergo sit definitio proprie talis, cuiusmodi si sit ea, quae partes physicas rei repraesentat; vt ista, homo est compositum ex corpore, & anima? Eadem ratione videtur, respectus essentialis rei ad causas extrinsecas, nempe finalem, efficientem, & exemplarem esse non improprie, & adumbrate definitiones, sed verè, & proprie, huiusque adeo veritatis, & proprietatis in definiendo expertes esse solas illas descriptiones, quibus Poetae & oratores vtuntur, quibusque per metaphoras, & similia, & aliquando sine illis, rei accidentia quadam realiter distincta longo sermone prosequuntur: nec non illas, merito quarum Dialectici, & Grammatici varios nominum vsus explanant.

4 Nullo tamen negotio repellitur haec obiectio. Oratio namque, qua dicitur hominem, v.g. componi ex corpore, & anima, eius essentiam physicam, & realem attingit, idque non vtunque, sed instar essentiae, & primae radice, siue conceptus primarij: qui enim sic definit hominem, nihil in eo prius concipit, aut iure potest, integritate illa, & compositione ex corpore, & anima: quid mirum ergo, si talis oratio hominem proprie definit? Ceterum haec v.g. homo est animal risibile, aut quaecunque alia per proprietatem, aut respectum ad causas rem definiens, essentiam quidem eius realem & physicam attingit, non tamen instar essentiae, sed potius accidentis logici, & conceptus cuiusdam secundarij, propterea quod proprietas rei, & eius respectus ad causas ratione nostra supponat eius essentiam logicam, ac respectum ad praecipuas suas, ac magis nobiles orationes: nulla ergo descriptio, nulla definitio causalis strictam definitionis indolem & essentiam sortietur. Vide inferius dicenda lib. 8. tract. 6. c. 5. circa medium.

5 Data opera, tum ad finem capitis secundi, tum hoc ipso cap. tertio paulo supra adieci particulam illam, *genus, aut quasi genus*, cum sermo esset utrobique de definitione essentiali & stricta. Arbitror enim aduersus Fonsecam lib. 5. instit. Dialecticarum cap. 3. Conimbricenses tom. 1. log. in cap. 5. de substant. quaest. 1. §. 1. & 2. & alios neotericos definitiones supremorum generum quibusue non sit aliud superius genus, ea tamen proprie & rigorose definire, esto per genus prescè tale ea non explicant, eo videlicet quod illorum essentiam & quidditatem etiam logicam proponant, quo quid amplius requiri potest ad strictè definiendum? Respondent aduersarij proponere quidem, sed non explicare, sicuti, vt pressa, & vera ratione definiant, opus est: propterea autem non explicare, sed primis veluti lineamentis adumbrare, quia genera ipsa, circa quae sunt ob maximam eorum vniuersalitatem vix aut